

ЗВІТ

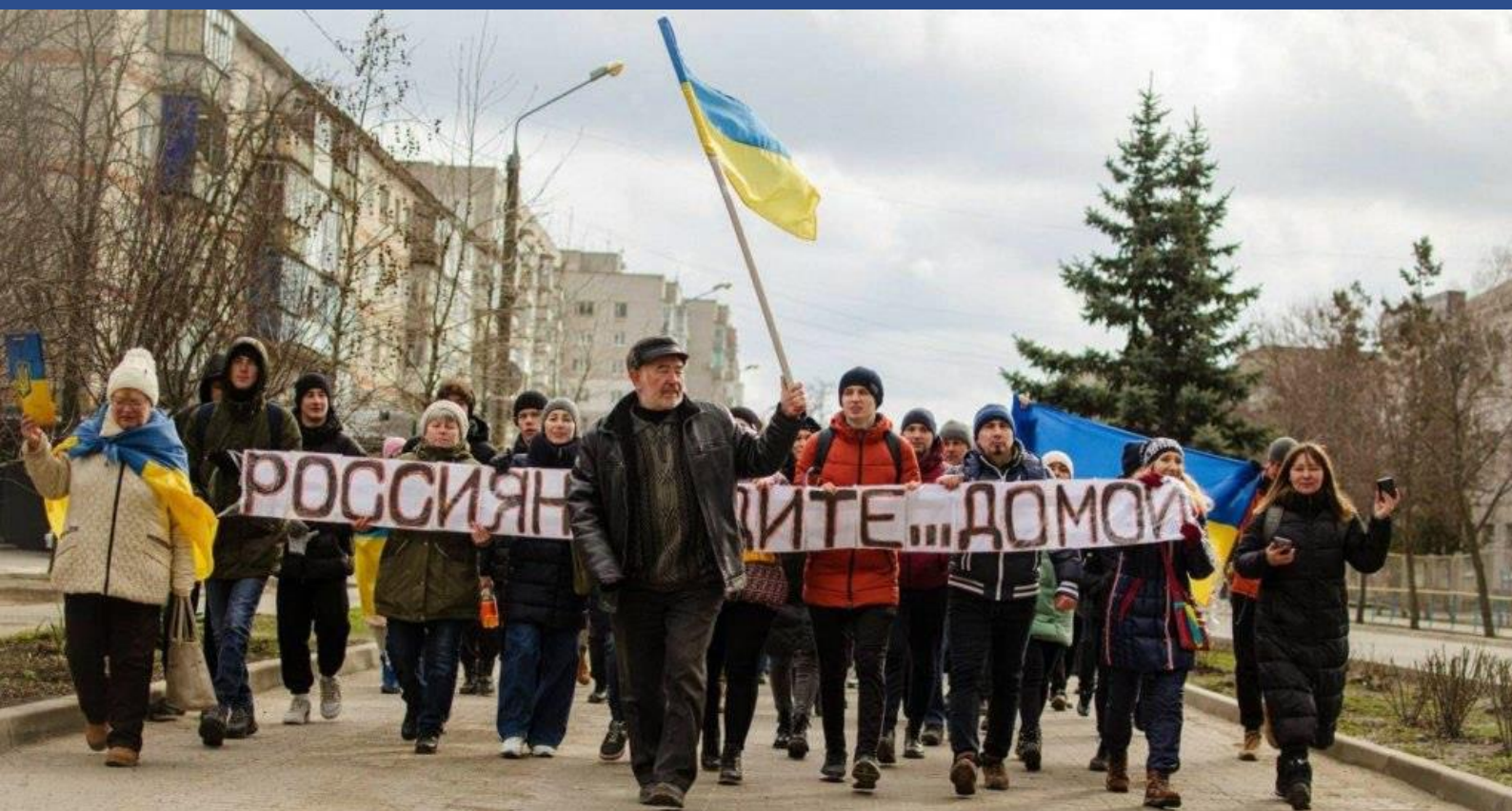
АКТУАЛЬНА СИТУАЦІЯ НА

ТИМЧАСОВО ОКУПОВАНИХ

ТЕРИТОРІЯХ ЗАПОРІЗЬКОЇ

ОБЛАСТІ

ЛИПЕНЬ – СЕРПЕНЬ 2022

Шостий місяць на території України триває повномасштабне російське вторгнення. За цей час країна зазнала великих руйнувань інфраструктури, а бойові дії забрали велику кількість життів як серед військових, так і серед цивільного населення. В ряді областей сьогодні продовжуються бойові дії, велика частина території знаходиться під тимчасовою окупацією, серед цих регіонів напевне ключовою є Запорізька область. Тут бойові дії розпочалися з першого дня війни і на даний час південно-східна частина регіону є суцільною лінією фронту, а 4 з 5 районів Запорізької області окуповані військами сусідньої країни.

Затяжний та гібридний характер конфлікту потребує від суспільства відповідей не тільки на військові виклики, а й на гуманітарну кризу та протидію пропаганді тимчасово окупованих територіях. Адже окупаційний режим намагається нав'язати населенню пропагандистські наративи та перш за все ментально відрізати їх від України. Це дозволить маніпулювати мешканцями окупованих територій, зменшити їх спротив та створити окупантам фейкову легітимізацію своїх дій. В цих умовах надважливим є чітке та достовірне розуміння ситуації на тимчасово окупованих територіях та наявність цілісної моделі інформаційної роботи з населенням цих громад. В цьому звіті експерти спробували знайти відповіді на ці виклики для того, щоб розробити комплексні рекомендації з інформаційної роботи на тимчасово окупованих територіях.

Для підготовки звіту щодо поточної ситуації на тимчасово окупованих громадах був залучений пул експертів з різних сфер життєдіяльності територій та різних регіональних інституцій:

- Представники Запорізької обласної військової адміністрації (ЗОБА) – 2 особи.
- Представники Запорізької обласної ради – 2 особи.
- Експерти Агенції регіонального розвитку Запорізької області – 1 особа.
- Голови тимчасово окупованих громад – 2 особи.
- Депутати та співробітники структурних підрозділів органів влади тимчасово окупованих громад – 3 особи.
- Громадські активісти та волонтери – 2 особи.
- Представники ЗМІ – 3 особи.

Експертні думки в звіті представлені узагальнено, окремо надаються найбільш влучні цитати з тієї чи іншої проблематики. З міркувань безпеки цитати приводяться анонімно. Виражаємо експертам велику подяку за ґрунтовну та цінну інформацію, а головне за щоденну роботу щодо спротиву окупації нашої Запорізької області.

Друга частина аналітичного матеріалу базується на результатах кількісного онлайн опитування мешканців тимчасово окупованих територій. Дослідження охоплює громади всіх окупованих районів, а за рахунок анонімності дає можливість отримати максимально відверті відповіді на чутливі питання пов'язані з особливостями життя в окупації.

Авторський колектив:

Валерія Овчарова - голова громадської організації YES

Олеся Пасько - начальник Відділу взаємодії з органами місцевого самоврядування апарату Запорізької обласної адміністрації

Аскад Ашурбеков - директор Агенції регіонального розвитку Запорізької області, кандидат соціологічних наук.

Фелікс Хрустальов - експерт в сфері місцевого самоврядування, кандидат соціологічних наук.

Дослідження проведено громадською організацією «YES» в межах проекту по підтримці діяльності Центру підтримки тимчасово окупованих територій Запорізької області, що фінансується Європейським Союзом. Матеріал відображає позицію громадської організації «YES» і не обов'язково відображає позицію Європейського Союзу.

Авторка фото на обкладинці - Тетяна Сивоконь

ЗМІСТ

РОЗДІЛ 1. ЗАГАЛЬНА СИТУАЦІЯ НА ТИМЧАСОВО ОКУПОВАНИХ ТЕРИТОРІЯХ	4
РЕГІОНАЛЬНІ ВІДМІННОСТІ	7
МІГРАЦІЙНІ ПРОЦЕСИ	9
РОЗДІЛ 2. СИТУАЦІЯ В РІЗНИХ СФЕРАХ	12
ОСВІТА	12
ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНА ТА ВИЩА ОСВІТА	13
СФЕРА ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я	15
МАЛИЙ ТА СЕРЕДНІЙ БІЗНЕС	16
МІСЦЕВЕ САМОВРЯДУВАННЯ	17
ГУМАНІТАРНА СИТУАЦІЯ	18
РОЗДІЛ 3. СИТУАЦІЯ В ІНФОРМАЦІЙНОМУ ПРОСТОРІ	20
ДОСЛІДЖЕННЯ ГРОМАДСЬКОЇ ДУМКИ В ТИМЧАСОВО ОКУПОВАНИХ ГРОМАДАХ ЗАПОРІЗЬКОЇ ОБЛАСТІ	22
МЕТОДОЛОГІЯ ДОСЛІДЖЕННЯ	22
КЛЮЧОВІ ВИСНОВКИ	23
ДОСТУПНІСТЬ ДО БАЗОВИХ ПОСЛУГ	24
ТИМЧАСОВІ ОБМЕЖЕННЯ	25
НЕГАТИВНІ ФАКТОРИ ВПЛИВУ	26
ОСНОВНІ ДЖЕРЕЛА ІНФОРМАЦІЇ	26
УМОВИ ВЕДЕННЯ БІЗНЕСУ	27
ДОСТУПНІСТЬ ДО БАЗОВИХ ТОВАРІВ	28
ВИСНОВКИ	29

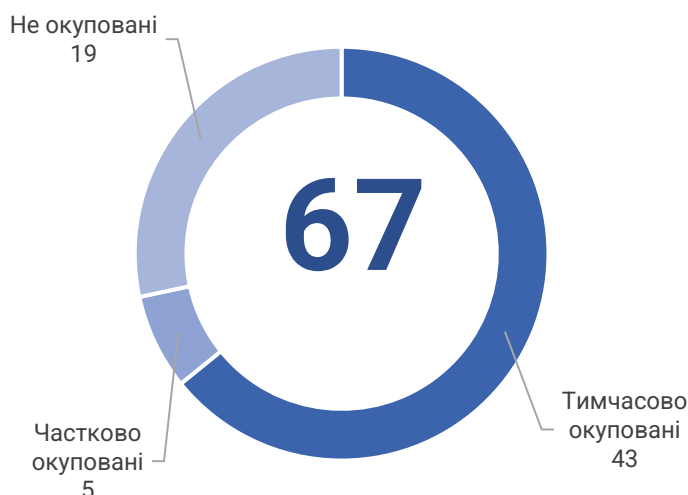
РОЗДІЛ 1. ЗАГАЛЬНА СИТУАЦІЯ НА ТИМЧАСОВО ОКУПОВАНИХ ТЕРИТОРІЯХ

Військові дії на території Запорізької області розпочалися з першого дня вторгнення росії на українські землі. Стрімка окупація та руйнування інфраструктури - це те з чим зіштовхнувся регіон та продовжує переживати день за днем. Ситуація надскладна тим, що чим довше території знаходяться під окупацією, тим більше вона поглиблюється, що в свою чергу катастрофічно впливає життя людей. **Станом на 20 серпня 2022 із 67 територіальних громад області – 43 громади знаходяться у повній тимчасовій окупації, 5 - частково тимчасово окуповані; 16 територіальних громад, розташовані в районі проведення бойових дій.** Мешканці 591 населеного пункту області з 950 знаходяться в тимчасовій окупації, це понад 62% від загальної кількості населених пунктів області.

ТИМЧАСОВО ОКУПОВАНІ ГРОМАДИ

Бердянський район	Василівський район	Мелітопольський район	Пологівський район
Андрівська	Благовіщенська	Веселівська	Воскресенська
Андріївська	Василівська	Кирилівська	Кам'янська
Бердянська	Великобілозерська	Костянтинівська	Комиш-Зорянська
Берестівська	Водянська	Мелітопольська	Молочанська
Приморська	Дніпрорудненська	Мирненська	Пологівська
Софіївська	Енергодарська	Новобогданівська	Розівська
Осипенківська	Кам'янсько-Дніпровська	Нововасилівська	Смирновська
Чернігівська	Малобілозерська	Новоуспенівська	Токмацька
	Михайлівська	Олександрівська	Федорівська
	Роздольська	Плодородненська	Гуляйпільська
	Степногірська	Приазовська	Малинівська
		Семенівська	Малотокмачанська
		Терпіннівська	Оріхівська
		Чкаловська	
		Якимівська	

Ситуація по громадам

Частина території Запорізької області перебуває в зоні активних бойових дій. З одного боку це ускладнює окупаційній владі встановлювати свої режимні порядки, з іншого – це перебування мешканців під постійною загрозою життю, виживання в умовах відсутності світла, газу, води, можливості придбати продукти харчування, засоби гігієни, ліки, отримати медичну допомогу, соціальні виплати, можливості працювати та отримувати дохід, тобто вести звичайне мирне життя.

ГРОМАДИ В РАЙОНІ ПРОВЕДЕННЯ БОЙОВИХ ДІЙ

На територіях зайнятих російськими військами створюються окупаційні органи влади. В першу чергу, це комендатури та військово-цивільні адміністрації. На посади різного рівня призначаються лояльні до росії місцеві мешканці (колаборанти), або залучаються кадри з так званих ДНР, ЛНР а також Криму та росії.

На сьогодні, окупантами заявлено про створення на рівні окупованої частини Запорізької області своєї податкової служби, пенсійного фонду, МВД, «Пошти таврії», різних міністерств та ін. Окупанти у будь-який спосіб позбавляються від проукраїнсько налаштованих мешканців, від «лідерів думок» це катування і викрадення, позбавлення майна та погрози, «депортація» на підконтрольну Україні територію. Знищується все, що пов'язано з українською державністю та національною ідентифікацією: українська символіка, книжки українських письменників та навіть просто книжки українською мовою.

«Ситуація схожа на квест із випробуваннями на виживання, але це зовсім не гра. Населення знаходиться під постійною загрозою для життя за українську позицію.»¹

На більшості тимчасово окупованих територіях діями окупаційної влади припинено роботу українських мобільних операторів та інтернет-провайдерів, блоковано теле- та радіо- віщання. Блокується доступ до інформації, створюється інформаційний вакуум, що в свою чергу надає можливості окупантам спричиняти психологічний тиск на населення, нав'язувати свої наративи про те, що «Україна вас кинула», «тут тепер росія», «росія прийшла назавжди» та інше, нав'язувати радянську символіку, створювати для старшого покоління ілюзію, що життя буде таким, як в СРСР.

З самого початку війни на тимчасово окупованій території спостерігається брак гривневих готівкових коштів. На сьогодні в обігу паралельно гривня та рублі. Але окупаційна влада здійснює заходи щодо поступового витіснення гривні. Слід згадати складну ситуацію щодо виплати пенсій та соціальних допомог, субсидій готівкою, через відділення Укрпошти, які **припинили свою роботу на тимчасово окупованих територіях з 01 серпня 2022 року** через відсутність можливості доставки готівкових коштів на тимчасово окуповану територію. **Укрпошта.**²

Блокується робота українських органів влади, українських установ. На працівників здійснюється тиск щодо переходу на роботу до створених окупаційних органів влади, у випадку відмови спричиняється психологічний та фізичний вплив. **Більше 456 осіб було викрадено (це та частина, які заявили про викрадення), понад 193 наразі утримуються окупантами. За весь час близько 50 представників органів місцевого самоврядування були взяті у заручники, деякі з них по цей час перебувають у полоні (за інформацією представників ЗОВА).**

¹ Тут і надалі по тексту приводяться анонімні цитати експертів, які брали участь в написанні аналітичного матеріалу

² Інформація з офіційного телеграм каналу генерального директора Укрпошти Ігоря Смілянського <https://t.me/igorsmelyansky/1314>

«По великому рахунку, наших людей вкрали у полон і з ними може статись все що завгодно. рф не дотримується жодних міжнародних конвенцій».

На тимчасово окупованих територіях царить беззаконня: мародерство, позбавлення нерухомої та рухомої (авто, будинки, квартири, земля) власності, рейдерство (відбирання бізнесу, засобів та продуктів виробництва, в першу чергу це зерно), психологічний та фізичний тиск, викрадення (незаконне позбавлення волі, утримання, як довгострокове (обчислюється в днях, місяцях) так і короткострокове (до декількох годин).

Водночас, окупаційна влада “заграє” з мешканцями окупованих територій пропонуючи їм «пряника» у вигляді – **разової допомоги у розмірі 10 тис. російських рублів (100 дол.); скасування боргів за комунальні послуги та по кредитах, призначення пенсій всім одного розміру - 10 тис. руб.;** спрощена процедура отримання громадянства рф; допомога при народженні дитини у розмірі 20 тис. руб; «материнський» капітал (виплата при народженні дитини); безкоштовне вугілля; роздача безкоштовних телевізійних приставок, тощо.

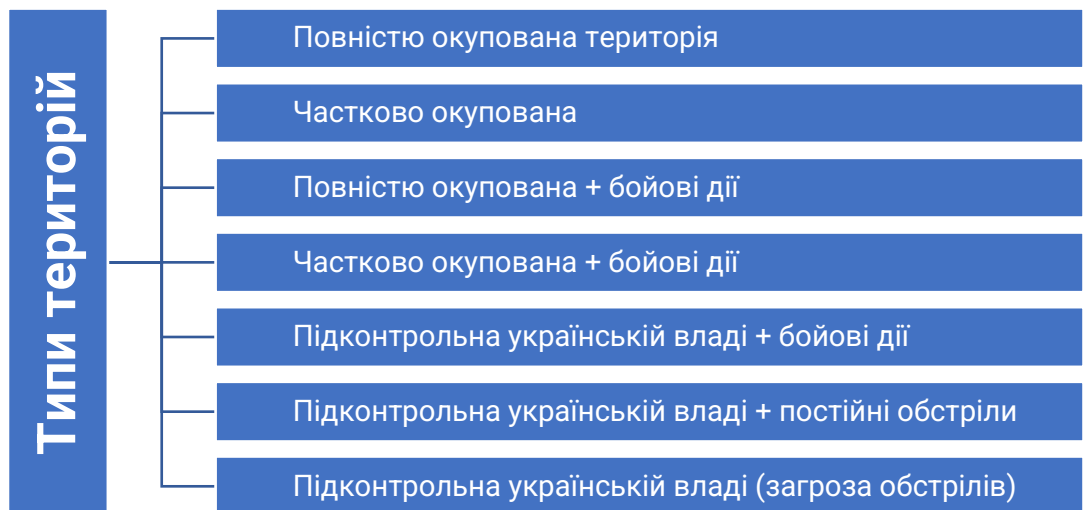
«Готівку зняти практично неможливо, дістати якісні ліки – теж. Ціни на більшість товарів перевищують у рази ціни на аналогічні товари на території, підконтрольній Україні».

Окупаційна влада активно готується до проведення псевдо референдуму. В окупаційних ЗМІ, в інтернет-ресурсах широко поширюється інформація про намір окупаційної влади провести референдум, проте терміни постійно змінюються, наразі, розмова йде про початок вересня. У тому числі з метою підготовки до референдуму в громадах створені штаби руху «Мы вместе с Россией» (Ми разом з росією), свого роду хаби для «виховання» волонтерів-колаборантів. 8 серпня в м. Мелітополь відбувся форум руху «Мы вместе с Россией» (Ми разом з росією), на якому місцеві колаборанти, під наглядом окупантів, прийняли резолюцію про проведення референдуму щодо входження Запорізької області до складу російської федерації.

РЕГІОНАЛЬНІ ВІДМІННОСТІ

Існують відмінності “окупаційної” ситуації по різних територіям регіону, території можна розділити на декілька типів:

За характером окупації: повністю окупована територія, частково окупована, повністю окупована + бойові дії, частково окупована + бойові дії, підконтрольна українській владі + бойові дії, підконтрольна українській владі + постійні обстріли, підконтрольна українській владі (загроза обстрілів).

За типом військових формувань, які окупували та контролюють територію: військові так званих днр та лнр, підрозділи росгвардії, осетинські, чеченські, дагестанські, бурятські, тувинські батальйони, підрозділи фсб.

За часовими періодами окупації та роллю території в військовій доктрині: використання території як логістичного пункту виключно для військових, створення військових комендатур, створення окупаційних органів влади, які дублюють функції місцевого самоврядування, залучення місцевих мешканців до псевдо органів влади (органи правопорядку, соціальні служби та інш).

«В сільських громадах ситуація складніша. Це пов'язано з тим, що в селах менша концентрація мешканців, менше можливості, що злочини рф будуть побачені чи сфотографовані, про що дізнається суспільство. Окупанти побоюються розголосу своїх злочинів проти мирного населення, тому в містах вимушені грати «добрих та ввічливих»».

При цьому на різних стадіях бойових дій населення по різному сприймало війну: початок війни (відмова вірити в те що відбувається, звернення до світової громадськості захистити небо України, надати допомогу в озброєнні); стрімка окупація військами рф великої кількості територій України (усвідомлення безправ'я, незахищеності у власній країні від свавілля окупантів); звільнення Київщини (жах, горе, злість від перших відомостей про злочини військових рф в Ірпені, Бучі, Гостомелі тощо); перехід війни у довготривалу стадію (намагання пристосуватися до обставин, очікування перемоги), початок окремих контрнаступальних дій української армії (підняття морального духу, радість, надія на тимчасово окупованих територіях).

Наприклад, на одній території, яка захоплена з перших днів війни, окупанти одразу ж розпочали встановлення власної влади, робота українських органів влади була ускладнена загрозою здоров'ю та життю їх працівників (психологічний та фізичний тиск, викрадення), нав'язування власних правил

життя, на території постійно присутні окупаційні війська рф, ФСБ. Намагання окупантів створити картинку звичайного життя «звільнених» територій. Друга територія – довгий час залишалась заблокована, відрізана від підконтрольної Україні території, на території відсутні окупаційні війська, органи української влади продовжують працювати в складних умовах ізоляції; Третя територія – район активних бойових дій, постійні обстріли території, зруйнована інфраструктура, небезпека знаходження на території мешканців у зв'язку з загрозою життю та здоров'ю, органи української влади продовжують працювати в складних умовах.

«Громади можна поділити на дві категорії: 1) ті, які давно знаходяться в окупації та бойових дій на їх території майже не велось; 2) ті, які знаходяться в окупації та розташовані поряд із лінією фронту. Ситуація гірша у другій категорії громад, адже там окупанти навіть не намагаються створити «добре обличчя», як по відношенню до першої категорії, а терор, катування, вбивства та грабежі набули систематичного характеру. Крім того, спостерігається гуманітарна катастрофа. У першій категорії громад всі ці явища теж є, але не настільки у гострій формі».

Загальне для всіх «окупаційних» ситуацій - це руйнування всіх логістичних, економічних зв'язків, переорієнтація роботи органів місцевого самоврядування на задоволення в першу чергу нагальних потреб населення (продукти харчування, вода, ліки, засоби гігієни, паливо, соціальні виплати, пенсійне забезпечення, та інше).

МІГРАЦІЙНІ ПРОЦЕСИ

Бойові дії спричинили низку міграційних процесів, як всередині країни, так і масовий відтік населення за її межі. Населення з тимчасово окупованих територій масово виїздить на підконтрольну Україні територію. Це не тільки мешканці Запорізької області, а також Донецької, Луганської, Херсонської областей. Понад 1000 осіб, щодня прибуває до м. Запоріжжя (за інформацією представників ЗОВА). Частина ВПО (внутрішньо переміщені особи) залишаються в м. Запоріжжя, інші рухаються далі в центральні та західні регіони України або за кордон. Станом на 13 серпня 2022 понад 286 тис. вимушено переміщених осіб проїхало через Запорізький логістичний ХАБ, з них 133 тис. жінки та 73,8 тис. діти. Понад 72 тис. ВПО (із них понад 16,9 тис дітей), наразі, знайшли прихисток в м. Запоріжжі (за інформацією представників ЗОВА).

1000

осіб щодня
прибуває до
м. Запоріжжя

286 тис.

ВПО проїхали через
Запорізький
логістичний
ХАБ

72 тис.

ВПО знайшли
прихисток в
м. Запоріжжя

На сьогодні в Запорізькій області існує тільки один пункт перетину лінії розмежування, який розташовується в м. Василівка. Окупанти свідомо та цілеспрямовано дуже повільно пропускають людей через свої блокпости, переслідуючи мету наживи та використовуючи людей як "живий щит". Іноді скупчення людей на пункті перетину досягає до 5 тис. осіб., (це 1500-2000 одиниць автотранспорту). Окупанти пропускають лише по 100-200 автівок в день. Люди, які бажають виїхати на підконтрольну Україні територію вимушені стояти під м. Василівка від 3 до 7 діб (за інформацією представників ЗОВА).

100

автівок окупанти
пропускають
на день

3-7 діб

стоять люди в
черзі для виїзду
на підконтрольну
територію

до

2000

автівок очікують в
черзі для виїзду
на підконтрольну
територію

Населені пункти за рівнем міграційних процесів можна поділити на такі категорії:

- 1) Виїхало до 70-80% населення: переважно громади, які знаходяться на лінії зіткнення (Оріхів, Гуляйполе).
- 2) Виїхало 40-50% населення: переважно великі та середні міста (Мелітополь, Бердянськ, Токмак тощо).
- 3) Виїхало близько 5-20%: села, які давно знаходяться в окупації та на території яких давно не ведуться активні бойові дії.

Існує переважно два великих напрямки міграції:

- 1) Через місто Запоріжжя – люди їдуть, аби залишитися в обласному центрі, чи на заході України, або виїхати за кордон (Польща, Чехія, Німеччина тощо);
- 2) Через Крим – люди виїжджають на територію росії, аби звідти потрапити до Грузії, Туреччини, Польщі, Литви, Фінляндії.

Найбільш активно з тимчасово окупованих територій виїжджає молодь, батьки з малими дітьми, освітяни, працівники ОМС (органи місцевого самоврядування), родини учасників АТО, та просто люди з активною життєвою позицією.

«Основною категорією мігрантів є соціально активна категорія населення та активний бізнес. Також, до вимушених мігрантів належать студенти ВИЩів, які планують продовжувати навчання в українських закладах. Виїжджають посадові особи державних установ за причини переслідувань, а також близькі особи до учасників бойових дій.»

Відтік населення в процентному співвідношенні - від 10 до 40%, (показники залежать від громади, поведінки окупантів на території та можливості організованого виїзду).

Слід зазначити, що існує категорія людей, яка вибирає шлях з тимчасово окупованих територій через Крим. Чисельність таких біженців встановити, наразі, не має можливості. Варто відмітити, що виїзд людей, які не мають власного транспорту, з тимчасово окупованих територій є дуже ускладненим, через те, що російські війська не надають жодних можливостей для української влади організувати евакуацію мирного населення, а приватні перевізники виставляють дуже високу вартість проїзду.

РОЗДІЛ 2. СИТУАЦІЯ В РІЗНИХ СФЕРАХ

ОСВІТА

З 24 лютого 2022 року в умовах військового стану було призупинено освітній процес у всіх закладах освіти області до особливого розпорядження з можливістю швидкого відновлення. Згодом освітній рік був достроково закінчений у травні 2022 року.³ Українська влада наполегливо рекомендує евакуюватися батькам разом з дітьми та водночас працює над налагодженням майбутнього навчального процесу на тимчасово окупованих територіях дистанційно, що передбачає місцезнаходження викладачів тільки на підконтрольній території. Проведення освітнього процесу за українською програмою на окупованих територіях небезпечно для життя та здоров'я вчителів.

«Школи наразі не працюють в окупованих містах, українська влада працює над налагодженням майбутнього навчального процесу онлайн, де викладачі будуть викладати тільки на підконтрольній території.»

Педагогічні працівники, які залишились на тимчасово окупованих територіях, всі перебували спочатку у відпустках, потім на простой та продовжують отримувати заробітну плату. Працівникам, про яких є інформація щодо колаборації, блокується оплата праці.

Майже з самого початку тимчасової окупації агресор намагається розпочати освітній процес за російською програмою, незважаючи на перебування в населених пунктах озброєних військових та важкої військової техніки. Окупанти спричиняють постійний психологічний тиск на педагогічних працівників, намагаючись схилити їх до співпраці. Більша частина відмовляється від співпраці, але є поодинокі випадки вчителів, які погоджуються.

На сьогодні окупаційною владою більш активно проводиться робота щодо впровадження російської навчальної програми у школах та початок навчального року з 1 вересня. Вже декілька закладів (на всю Запорізьку область) отримали російську акредитацію. Для цього, окрім колаборантів з числа українських вчителів, є намагання привезти педагогічних працівників з росії.

³ Сайт ЗОВА - https://www.zoda.gov.ua/files/WP_Article_File/original/000188/188516.pdf

«В рамках українського законодавчого поля школи не працюють. У деяких громадах відбулися збори вчителів з пропозицією до співпраці, в інших були «зустрічі» окупантів з керівниками закладів освіти, які потім спілкувалися з викладачами, у деяких тиск на вчителів був з боку самопроголошених/призначених окупантами керівників громади».

ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНА ТА ВИЩА ОСВІТА

Пріоритетним для Запорізької області наразі залишається питання збереження складу фахівців освітньої сфери, а також створення безпечних та комфортних умов безпосередньо для здобувачів освіти.

З тимчасово окупованих територій та з районів, де тривають активні бойові дії, Донецької, Луганської, Херсонської, Запорізької областей переміщено 84 заклади фахової передвищої освіти державної, комунальної та приватної форми власності. З них – 19 закладів фахової передвищої освіти, що мають статус окремих юридичних осіб та 40 – відокремлених структурних підрозділів закладів вищої та фахової передвищої освіти, що перебувають у сфері управління МОН (Міністерство освіти і науки); 18 закладів фахової передвищої освіти, що мають статус окремих юридичних осіб та 7 коледжів відокремлених структурних підрозділів закладів вищої освіти, що перебувають у сфері управління ЗОВА, МОЗ (Міністерство охорони здоров'я), інших засновників (за інформацією представників ЗОВА).

84

заклади фахової передвищої освіти державної, комунальної та приватної форми власності переміщено з тимчасово окупованих територій та з районів, де тривають активні бойові дії, Донецької, Луганської, Херсонської, Запорізької областей

Заклади, які фізично знаходяться на тимчасово окупованій території змінили юридичну адресу і зараз проводять вступну кампанію в рамках українського законодавства. В цьому році вперше до закладів освіти такого рівня було організовано вступ через електронні кабінети. Це було зроблено з метою можливості вступу у заклади без обов'язково відвідування приймальної комісії. Це дало можливість випускникам з окупованих територій вступити до коледжів та інших навчальних закладів.

Наразі завершено переміщення закладів фахової передвищої освіти, що належать до сфери управління МОН. Продовжується переміщення закладів фахової передвищої освіти комунальної форми власності.

Найбільше закладів фахової передвищої освіти, що перебувають у сфері управління МОН переміщено до Дніпропетровської області. Також заклади

фахової передвищої освіти, відокремлені структурні підрозділи закладів вищої освіти, що перебувають у сфері управління МОН переміщено та продовжують працювати й в інших, безпечних регіонах зокрема, Запорізької (м. Запоріжжя), Полтавської, Кіровоградської, Одеської, Івано-Франківської, Волинської, Вінницької, Черкаської, Хмельницької, Чернівецької, Тернопільської, Львівської областей та м. Київ (вся актуальна інформація про переміщенні заклади вищої освіти міститься на сайті Міністерства освіти України).

«Випускники із окупованих територій в абсолютній більшості мають намір вступати лише до закладів освіти України, а не саморобних закладів окупантів».

Військові дії на території нашої держави зумовили певні обмеження й умови, на які не можна не зважати під час організації вступної кампанії. Так, цього року неможливим є проведення традиційних ЗНО (зовнішнє незалежне оцінювання), ЄВІ (єдиний вступний іспит), ЄФВВ (єдине фахове вступне випробування), з огляду на що заплановано впровадити тестування, подібні до них, а саме:

- національного мультипредметного тесту (НМТ) — для вступу для здобуття вищої освіти на основі повної загальної середньої освіти на всі спеціальності (бюджетні місця), на кон'юнктурні та медичні спеціальності (зокрема, контракт);
- магістерського комплексного тесту (МКТ) — для вступу до магістратури на спеціальності «Право» та «Міжнародне право»;
- магістерського тесту навчальної компетентності (МТНК) — для вступу до магістратури на окремі спеціальності.

Всі тестування вже розпочалися з 22.07.2022 і триватимуть у кілька сесій до кінця листопада. Вони відбуватимуться в онлайн форматі, завдяки чому буде створено максимально безпечні умови для учасників вступної кампанії. Одним із критеріїв вступу буде також мотиваційний лист, запроваджений ще у 2020 році. Він матиме різну вагу для вступників на бюджет і контракт. Так, для вступу на бюджет його буде застосовано лише для рейтингування вступників з однаковим конкурсним балом, а для вступу на контракт він може бути основою для рейтингування вступників.

Кількість випускників закладів загальної середньої освіти Запорізької області – 8864 осіб, з них майже половина з тимчасово окупованих територій та районів проведення бойових дій. Разом з цим, кількість вступників до ЗВО (заклад вищої освіти) в розрізі територій громад на сьогодні є невідомою, оскільки після вручення документів про освіту ці особи не належать до учнівських контингентів ЗЗСО (заклад загальної середньої освіти). Певна інформація щодо продовження їх навчання буде відомою після завершення вступної кампанії.

Водночас, слід зазначити, що на тимчасово окупованих територіях на матеріальній базі переміщених закладів фахової освіти окупаційна влада створила свої «фейкові» заклади вищої освіти, до яких оголосили набір. Також випускникам закладів середньої освіти, які залишилися на тимчасово окупованій території пропонують вступати до закладів вищої освіти Криму та росії.

СФЕРА ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я

Надання медичної допомоги продовжується в обмеженому форматі. Більша частина медичних працівників виїхала з тимчасово окупованих територій. В деяких громадах не залишилось жодного медичного працівника. Також ускладнено отримання медичної допомоги вузької спеціалізації (наприклад, онкологія, кардіологія, проведення глибоких обстежень та операцій). Медичні працівники, які залишилися, працюють та не колаборують, продовжують отримати заробітну плату від української влади. Працівникам, про яких є інформація щодо колаборації (отримання російської зарплати, участь у спеціалізованому навчанні та нарадах, що організує окупаційний режим, інш.), блокується оплата праці.

Серед головних проблем медичної сфери слід зазначити відсутність можливості викликати швидку допомогу, пацієнтів доставляють до лікарень лише приватним транспортом. Ускладнено матеріальне забезпечення медичних закладів: це стосується медичних препаратів, особливо психотропних та наркотичних засобів, інсулінів.

Окупаційна влада намагається змінити існуючу українську систему надання медичних послуг, для них не зрозуміла сімейна медицина (сімейна лікувальна практика). Так, ними планується створення “державних бюджетних закладів охорони здоров'я Запорізької області”, замінивши медичні комунальні некомерційні підприємства та комунальні підприємства. Спричиняється тиск на медичних працівників щодо співпраці з окупаційними органами влади. Спостерігається нестача життєво необхідних ліків. Особливо важких пацієнтів вивезти в обласну лікарню практично неможливо, окупаційна влада намагається відправляти їх на лікування в заклади медичної допомоги в інших тимчасово окупованих містах.

Останні тижні також спостерігалися «гастролі» військових лікарів країни агресора по тимчасово окупованим територіям та організація “прийому пацієнтів” для створення чергової картини «нормального» життя та «рятівної місії» (прийоми здійснювалися не в пристосованих для цього приміщеннях, наприклад, в адмінбудівлі місцевої ради, не дивлячись на наявність амбулаторій та лікарень).

«Медичні установи працюють на 30% від потужності мирного часу. Багато лікарів покинули свої лікарні та амбулаторії. Залишились одиниці за різних обставин. Але зруйнована сама система. Росіяни не в змозі перекрити брак лікарів своїми кадрами».

Частина медичних установ обласного підпорядкування переміщена на підконтрольну Україні територію. Частина продовжує працювати на тимчасово окупованій території, матеріальне забезпечення таких установ ускладнене. Вони продовжують фінансуватися з обласного бюджету відповідно до раніше затверджених бюджетних видатків, але в сьогоденних реаліях цього недостатньо (доставка необхідного ускладнена, ціни на продукти та медикаменти на тимчасово окупованих територіях значно завищені). Органи місцевого самоврядування на території яких знаходяться такі установи, за можливості направляють до них гуманітарну допомогу з продуктових наборів, ліків, засобів гігієни. **Наразі, обласною владою розробляється схема оптимізації всіх установ обласного підпорядкування, в тому числі медичних**, зважаючи на розташування установ, витрати на їх утримання, наявність персоналу, матеріальної бази тощо, а саме реорганізація, злиття, ліквідація.

МАЛИЙ ТА СЕРЕДНІЙ БІЗНЕС

У зв'язку з військовими діями більша частина малого і середнього бізнесу на окупованих територіях, знаходиться у фрустрованому стані. Втрачені мотиви для розвитку власної справи, неможливі довгострокові інвестиції. В більшості випадків підприємницька діяльність зупиняється або продовжується у обсягах, мінімально достатніх для виживання, ризикуючи бути звинуваченими у колаборації. Деякі підприємства здійснили релокацію на підконтрольну Україні територію.

«Можливості вести бізнес на окупованій території за українським законодавством – не має. Всі підприємці мають реєструватися в окупаційних податкових органах, що за собою може потягнути переведення на російське законодавство та російське громадянство.»

На представників бізнесу окупаційною владою здійснюється тиск до перереєстрації бізнесу та закладів в рф та Криму; спричиняється примус до сплати «податків» готівкою до кишень колаборантів. Вчиняється блокування поставки української продукції, блокування доставки виробленої продукції (зібраного врожаю) на український ринок, нав'язування російських товарів та російського ринку збуту.

«На бізнес спричиняється постійний тиск з боку окупантів та вимоги щодо сплати додаткових податків і зборів (від 30 до 70%)».

У проукраїнські налаштованих підприємців та у тих хто незгодний переходити на окупаційні умови роботи відбирають бізнес, продукцію виробництва, підприємців викрадають та тримають у полоні. Найбільш показова ситуація в агропромисловій сфері. З тимчасово окупованих території Запорізької області викрадено/вивезено понад 97085 тон зерна, пошкоджено або викрадено більше 100 одиниць сільськогосподарської техніки (за інформацією Департаменту агропромислового розвитку Запорізької ОВА). І це не остаточні цифри, кожного дня горять поля пшениці, збирати врожай вкрай небезпечно для життя та здоров'я (обстріли, мінування території).

МІСЦЕВЕ САМОВРЯДУВАННЯ

На початку військової агресії майже всі сільські, селищні, міські голови знаходились на тимчасово окупованих територіях, ризикуючи життям та здоров'ям забезпечували життєдіяльність своїх громад. Навіть проводили сесії та приймали рішення, наприклад звернення до світової спільноти щодо захисту неба України.

На сьогодні ситуація змінилася. Із 43 міських, селищних, сільських голів територіальних громад, які перебувають в тимчасовій окупації, 26 голів, виключно з міркувань безпеки, виїхало на підконтрольну Україні територію та здійснюють свою діяльність у віддаленому режимі, у тому числі доправляють мешканцям на тимчасово окуповані території гуманітарну допомогу. **Слід акцентувати увагу, що загальної моделі організації роботи органів місцевого самоврядування в «евакуації» на жаль не існує. Кожен голова громади намагається вибудувати свою схему роботи.** Всі голови громад обмінюються досвідом у вирішенні нагальних питань, активно співпрацюють з районними військовими адміністраціями, з обласною військовою адміністрацією. Багато в чому обласна державна адміністрація стала тою основою, яка об'єднала та надала можливість продовжити працювати районним військовим адміністрація та органам місцевого самоврядування.

«Окупація створює чимало проблем для роботи органів місцевого самоврядування: 1) ті представники, які залишилися на місці, інформаційно ізольовані, піддаються постійним погрозам та тиску з боку окупантів; 2) інша частина виїхала на не окуповану територію та здійснює управління дистанційно, але залишається актуальною проблема зв'язку з територією, контролем за протидією потенційним колаборантам, отримання інформації з територій.»

Частина працівників виконавчих органів місцевого самоврядування та депутатів місцевих рад евакуювалися та перебувають на підконтрольній Україні території або закордоном.

Попри все, на тимчасово окупованих територіях органи місцевого самоврядування також продовжують діяти (обмежено), в основному це стосується забезпечення безперебійної наявності світла, води, вивіз сміття, організації доставки гуманітарної допомоги. Така діяльність, якщо не співпрацюєш з окупаційною владою, небезпечна для здоров'я та життя. Також треба зазначити, що держава спростила порядок прийняття рішень органами місцевого самоврядування⁴, надавши право одноосібно голові громади приймати рішення по найактуальнішим питанням діяльності.

ГУМАНІТАРНА СИТУАЦІЯ

В громадах, що знаходяться на тимчасово окупованих територіях та в районах бойових дій, ситуація з продуктами харчування, з ліками, з засобами гігієни вкрай складна. Певний час українська влада, волонтери мали можливість передавати (завозити) на тимчасово окуповані території гуманітарну допомогу більш-менш великими партіями, потім через заборону окупаційними військами - маленькими партіями. З перших днів окупації спостерігається тенденція психологічного тиску на посадовців та волонтерів з боку окупаційної влади, викрадення посадовців, волонтерів та осіб, які займалися доставкою або роздачою української гуманітарної допомоги. Залишається тільки один спосіб - це адресні відправлення (маленькі вантажі, які маркуються як персональні посилки, а не гуманітарна допомога).

«Дуже важко доставляти гуманітарні вантажі, монополія на гуманітарну допомогу тільки у окупантів. Якщо десь побачать або почують що працює точка з розповсюдження ліків або харчових наборів всіх причетних заарештовують матеріальну базу відбирають і потім роздають під своєю егідою».

На тимчасово окупованих територіях окупаційна влада, демонструючи піклування про поневолений народ, завозить та роздає гуманітарну допомогу з росії. Для окупантів важливо зробити гарну картинку, зняти фото, відео, щоб висвітлити в своїх ЗМІ.

«Найбільше населення потребує українських ліків, підгузків для дорослих та дітей, дитячого харчування. Для соціально незахищених верств населення актуальним є питання надання продовольчої допомоги, адже ціни на окупованих територіях перевищують аналогічні на територіях, підконтрольних Україні».

⁴ Сайт Верховної Ради України - <https://zakon.rada.gov.ua/go/2259-20>

Водночас, деякі мешканці тимчасово окупованих територій зазначають низьку якість продуктів харчування, що ввезені як гуманітарна допомога росії, навіть були випадки харчового отруєння. Якщо на початку окупації представники країни-агресора привозили вантажівками гуманітарну допомогу, то на сьогодні все більше вони роздають гуманітарну допомогу через штаби «Мы вместе с Россией» (Ми разом з росією).

«Періодично в деякі громади доставка гуманітарної допомоги стає неможливою через обмеження проїзду на блок-постах окупантів. Найбільша проблема спостерігається з громадами Пологівського району та віддаленими громадами Мелітопольського району.»

Для прикладу в місто Бердянськ централізованого надання гуманітарної допомоги не має з 23 березня 2022. Ті масштаби доставки персональної допомоги волонтерами до громади складають не більше 5% від потреби, оскільки ніякими посилками не компенсувати об'єм при мирному житті.

РОЗДІЛ 3. СИТУАЦІЯ В ІНФОРМАЦІЙНОМУ ПРОСТОРИ

На більшості тимчасово окупованих територіях діями окупаційної влади припинено роботу українських мобільних операторів та інтернет-провайдерів, заблоковано теле- та радіо- віщання. Блокується доступ до інформації, створюється інформаційний вакуум, що своєю чергою надає можливості окупантам спричиняти психологічний тиск на населення, нав'язувати свої наративи про те, що «Україна вас покинула», «Тут тепер росія», «росія прийшла на завжди» та інше.

В окупованих містах є проблеми з отриманням українських новин, оскільки блокується інтернет трафік українських провайдерів. Окупантами транслуються російські новини. Донесення інформації до громади в більшості відбувається через телеграм канали.

«Робота ЗМІ в окупованих громадах? - Риторичне питання. А як ви вважаєте працюють ЗМІ якщо в РФ монополія на правду і вони всі існують за мотивами роману Джорджа Оруела «1984»?»

Тимчасово окуповані громади значною мірою інформаційно паралізовані: український мобільний зв'язок окупанти блокують, нав'язують свої сім-карти. Українське телебачення, де це можливо, теж вимкнене. Єдиним джерелом інформації залишається супутниковий зв'язок, тому частина абонентів може продовжувати дивитися «Єдиний інформаційний марафон». Але станом на сьогодні **найголовнішим засобом отримання доступної та об'єктивної інформації лишається інтернет**. Він, звісно, на окупованих територіях проведений через кримських провайдерів, але це єдина можливість для жителів тимчасово окупованих територій читати українські телеграм-канали, сайти новин, повідомлення у соцмережах. Робота локальних ЗМІ, які працювали на окупованих територіях, паралізована. Продовжують своє функціонування ЗМІ з не окупованих територій, але населення не так добре «знайоме» з ними і ще лише освоює ці ресурси. Більш прогресивними у цьому плані є телеграм-канали, але на жаль частина з них не відповідає поняттю ЗМІ та несе не зовсім об'єктивну інформацію.

Експерти постійно говорять про «методички» за якими працюють російські ЗМІ, про пропагандистську спотворену, неправдиву інформацію. На протилежність цьому, не вистачає конкурентних скоординованих інформаційних дій локальних українських ЗМІ щоб першими доносити актуальну інформацію та оперативно реагувати на російську дезінформацію.

Довгий час локальні ЗМІ не висвітлювали того, що відбувалось на території Запорізької області. Зараз частково ситуація змінилася, але

інформування все одно залишається не достатнім. Це дуже погано впливало на суспільні настрої на тимчасово окупованих територіях.

«Робота ЗМІ офіційних органів влади на мою думку проводиться недостатньо. Населення потребує відповідей на актуальні питання негайно, а роз'яснення часто публікуються із запізненням».

Регіональні та центральні ЗМІ на початку майже не приділяли уваги тимчасово окупованим територіям Запорізької області, більше було інформації про загальну ситуацію або про інші регіони. Навіть зараз ЗМІ розповсюджують не перевірену інформацію, переписують один у одного новини. Ексклюзивних матеріалів майже немає.

Водночас, у зв'язку з блокуванням українського телебачення та радіо, комунікація з населенням тимчасово окупованих територій ускладнена. Робота є недостатньою. Наразі відсутня загальнонаціональна координація цієї діяльності та необхідне для цього фінансування.

«Очевидним є прогрес у комунікації, поширенні інформаційних сторінок у соцмережах, телеграм-каналах, але цього все одно недостатньо. Адже головне завдання – витіснити з інформаційного поля ЗМІ окупантів. Тож, у цьому плані ще належить попрацювати».

Мало уваги приділено безпосередньо тим ситуаціям та людям, які проживають на території тимчасово окупованих громад. Здебільшого інформація подається зі слів "читачів" або тих людей, які виїхали з території (проте не враховуються зміни, які можуть відбутися від часу виїзду людини, та його суб'єктивний погляд на ситуацію). Замало інформації про тимчасово окуповані території = мало уваги до людей там = відчуття покинутості + масована пропаганда = може призвести до поступової втрати віри у визволення = втрата проукраїнські налаштованих людей.

ДОСЛІДЖЕННЯ ГРОМАДСЬКОЇ ДУМКИ В ТИМЧАСОВО ОКУПОВАНИХ ГРОМАДАХ ЗАПОРІЗЬКОЇ ОБЛАСТІ

МЕТОДОЛОГІЯ ДОСЛІДЖЕННЯ

Мета дослідження: вивчення громадської думки на тимчасово окупованих територіях Запорізької області.

Метод збору інформації: онлайн-опитування (анонімні). Для розповсюдження анкети були використані телеграм-канали та місцеві спільноти у Фейсбук тимчасово окупованих громад.,

Загальна кількість респондентів: 1620.

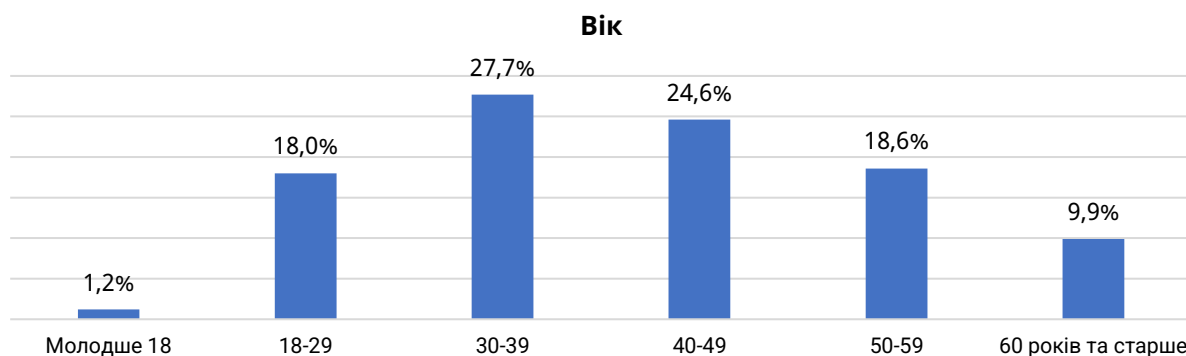
Дати проведення: з 01 по 24 липня 2022 р.

У дослідженні прийняли участь представники районів Запорізької області, які знаходяться на тимчасово окупованій території, з метою моніторингу та розуміння поточних умов життя у громадах, які перебувають у тяжкому положенні. У вибірку потрапили представники всіх вікових груп та районів проживання. На сьогоднішній день ще **не сформовано демографічної моделі населення окупованих територій**, тому з врахуванням масштабу дослідження та інструментів проведення можна говорити про значний ступінь репрезентативності отриманих результатів.

Розподіл респондентів по районах

Назва району	Кількість респондентів
Мелітопольський	521
Василівський	386
Пологівський	313
Бердянський	400

Стать	%
Чоловіча	54,6%
Жіноча	45,4%

КЛЮЧОВІ ВИСНОВКИ

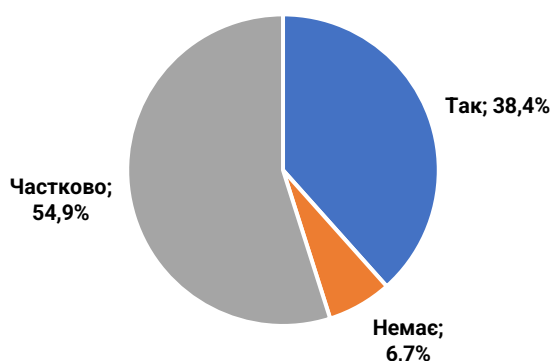
- Майже у 40,0% респондентів немає доступу до медичних послуг.
- У 80,0% респондентів частково або взагалі немає доступу до банківських послуг.
- 90,0% респондентів не мають доступу до соціальних послуг.
- Існують значні обмеження у пересуванні. Найбільша проблема для респондентів – це виїзд на підконтрольні Україні території.
- 4,9% респондентів планують віддавати дітей до місцевої школи (з російською програмою навчання). Більше 30,0% надають перевагу альтернативним шляхам для продовження навчання в українських школах. Більше половини опитаних, які залишилися на тимчасово окупованих територіях не мають дітей шкільного віку.
- Основні проблеми, з якими зіштовхуються респонденти на тимчасово окупованих територіях – це зниження доходів, погіршення здоров'я та втрата роботи.
- Загалом, більшість респондентів мають доступ до українських інформаційних джерел, а основне джерело інформації – це соціальні мережі (Фейсбук, інстаграм, телеграм канали, Ютуб). Питання в якості та привабливості/конкурентності контенту, який висвітлює українську позицію.
- У тимчасово окупованих громадах катастрофічно погіршилися умови для ведення бізнесу. Це пов'язано з силовим втручанням російських військ, викраденням людей та неможливістю логістики товарів.
- Загалом, у громадах на тимчасово окупованих територіях на ринку є в наявності базові продукти харчування та засоби гігієни, однак респонденти зауважують, що вони продаються по дуже завищеним цінам.

ДОСТУПНІСТЬ ДО БАЗОВИХ ПОСЛУГ

Респонденти відчують значні проблеми доступності до роботи українських банків, отриманням медичних послуг та послуг соціальних служб. Більшість спеціалістів медичної галузі виїхали на підконтрольну територію, що призвело до дефіциту необхідних кваліфікованих робітників в медичній сфері. Більшість аптек практично не працюють, ті що відкриті - майже пусті. Українська влада не має можливості ввозити ліки, а «російська тимчасова окупаційна влада» не приділяє цьому напрямку уваги.

Чи є у Вас наразі доступ до медичних послуг? (Амбулаторії, лікарні)

Якщо немає, то чому?

Більшість спеціалістів-лікарів виїхало, з 15 сімейних лікарів залишилось 2.

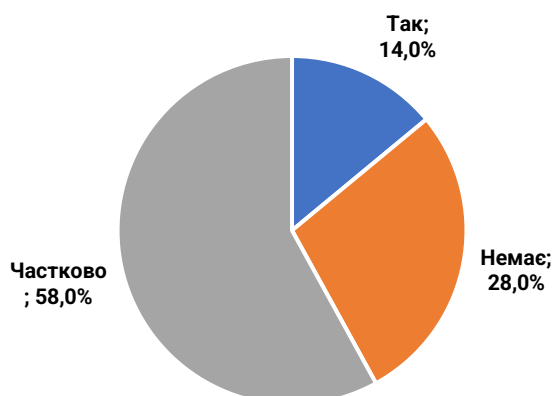
Відсутність сімейного лікаря, вузьких спеціалістів, неможливість здати аналізи

Лікарі виїхали, ліки з України практично не доставляють

Багато недоступно, ліки треба замовляти в Запоріжжі с терміном доставки від 2 тижнів

Відсутні лабораторії для збору аналізів будь яких, зокрема на гормони, раніше працював Діасервіс, Синєво. Не працюють по відомим нам причинам

Чи є у Вас наразі доступ до українських банків?

Якщо немає, то чому?

Територія окупована, пластикові картки неможливо видати, готівку також неможливо зняти в українських банках

Працює лише Приватбанк, в якому для отримання коштів треба записуватись на тиждень вперед і отримаєш лише 1000-2000 грн

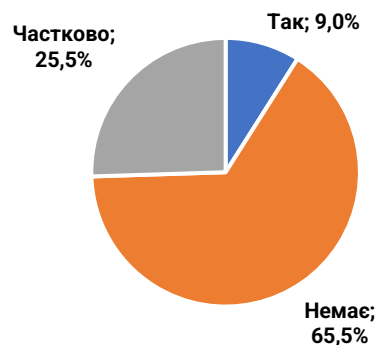
Працює тільки Приватбанк, готівка по запису видається дуже обмежено, неможливо черги дочекатися, росіяни повністю контролюють обмін готівки під проценти

У місті Токмак працює лише один банк Приватбанк. Черга, у яку люди почали записуватися з початку березня, нескінченна. З готівкою проблеми. Банкомати взагалі не працюють. Термінали з перебоями, коли є Інтернет по місту.

Майже всі українські банки закриті, а готівки у банках практично не залишилось. Також існує обмеження на зняття готівки. Аби зняти гроші, необхідно записуватись в чергу на 2-3 тижні вперед.

Що стосується соціальних служб, російські війська блокують будь-яку діяльність, до поки структури не почнуть працювати в їх нормативному полі.

Чи є у Вас наразі доступ до соціальних служб? (управління соц.захисту, територіальний центр соціального обслуговування та інше)

ТИМЧАСОВІ ОБМЕЖЕННЯ

Чи стикаєтесь ви з обмеженнями в пересуванні? Якщо так то де саме(оберіть всі відповідні варіанти)

Існують обмеження щодо пересування жителів на непідконтрольних територіях. Зокрема, 68,6% респондентів не мають можливості вільно пересуватись на підконтрольну територію. 25,7% респондентів не мають можливості пересуватись між тимчасово окупованими громадами. Лише 15,0% респондентів стверджують, що немає жодних обмежень у пересуванні.

Нагальним постає питання з відновлення навчального процесу. Незважаючи на те, що більше половини опитаних не мають дітей шкільного віку, лише 5,0% опитаних готові віддати своїх дітей у місцеву (з російською програмою) школу. Інші планують до початку вересня або виїхати на підконтрольну територію (10,5%), або взагалі не планують віддавати свою дитину до школи (13,8%).

Якщо до вересня не відбудеться деокупація чи будете віддавати дитину до школи?

НЕГАТИВНІ ФАКТОРИ ВПЛИВУ

Відмітьте з чим із переліченого Ви стикалися під час повномасштабної війни?

Які у Вас є джерела доходів?

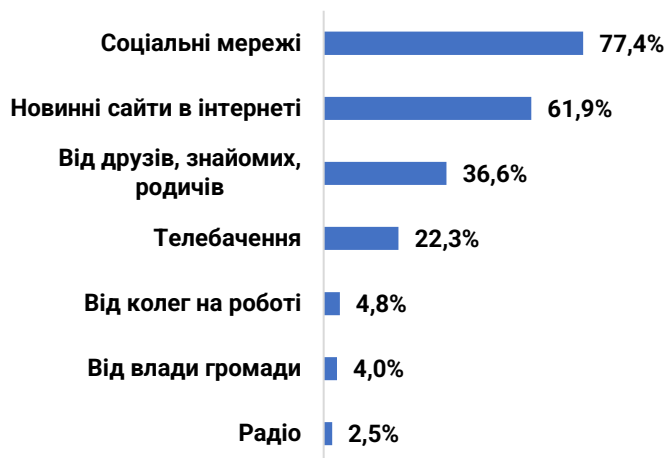

ОСНОВНІ ДЖЕРЕЛА ІНФОРМАЦІЇ

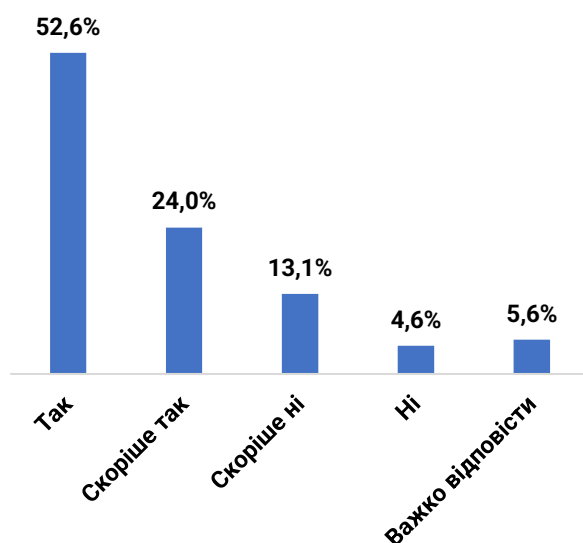
Незважаючи на постійні перебої зі зв'язком, майже у 80,0% респондентів є поки можливість доступу до українських джерел, а основне джерело отримання інформації – це соціальні мережі (77,4%), 62,9% респондентів дізнаються інформацію через новинні сайти, а близько 37,0% отримують інформацію через близьких та друзів.

Респондентам не вистачає інформації стосовно аналізу щодо майбутнього перебігу війни (39,9%). Фактично чверть опитаних відзначила, що їм недостатньо інформації про мирні переговори та в цілому про перебіг подій в Запорізькій області.

Звідки ви отримуєте інформацію про Запорізьку область? (Від українських джерел)

Чи є у вас доступ до українських інформаційних джерел?

Чи є інформація, якої вам не вистачає? Якщо так, якої саме? (Від українських джерел)

УМОВИ ВЕДЕННЯ БІЗНЕСУ

Висловлювання

Багато підприємців виїхали на початку війни. Магазины та інші послуги в більшості закриті. А ті, що залишились, торгують виключно російськими товарами. І платять їм податки.

Багато підприємців виїхали з міста, всю продукцію поставляють з Криму або росії, дуже висока вартість товару, покинуті підприємства під контролем РФ військ

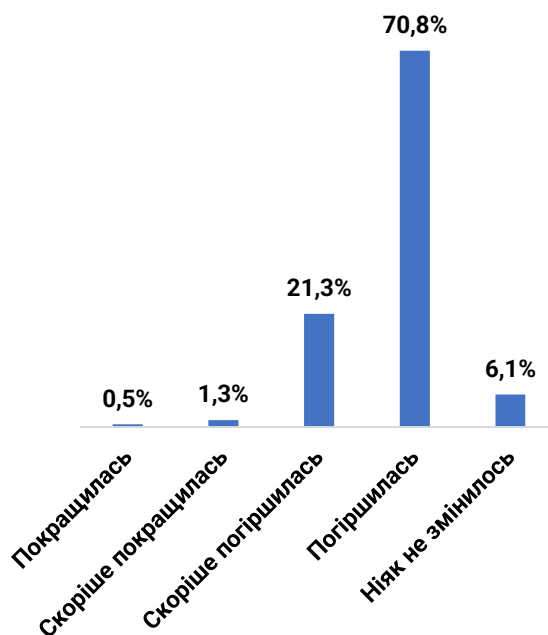
Фірма, в якій працював мій чоловік, зупинила своє існування. Власник фірми пропав безвісти 26 березня. Зараз цю фірму привласнили колаборанти. Все, що можуть, розкрадають.

Російські окупанти вимагають сплачувати податки; забирають деяке майно

Російські війська забирають товар. Рідко за нього платять. А з підконтрольної території поставок немає

Люди не бажають працювати на окупантів, тому, або взагалі не ведуть бізнес, або у них його відбирають.

Як змінилась ситуація з веденням бізнесу у вашій громаді?

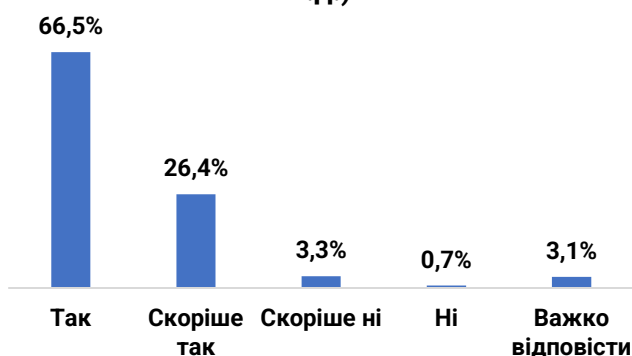

З початку повномасштабної війни більше 90,0% респондентів згодні з тим, що у громаді погіршились умови для ведення бізнесу. Збільшуються кількість випадків рекету та крадіжки товарів. Більша частина підприємців покинули громади, як тільки стало зрозуміло, що вони повинні перереєструвати бізнес за російськими вимогами. Також російські війська забороняють вивозити продукцію до підконтрольної частини України. Навіть якщо російські окупанти не конфісковують товар на своїх блокпостах, його досить важко вдається реалізувати у громаді. Частину магазинів окупанти «віджали» у місцевих підприємців, які відмовляються йти на співпрацю.

Існують логістичні проблеми. Практично неможливо привозити товари до окупованих громад, а навіть якщо це вдається їх вартість значно зростає через “побори” на російських блок-постах.

ДОСТУПНІСТЬ ДО БАЗОВИХ ТОВАРІВ

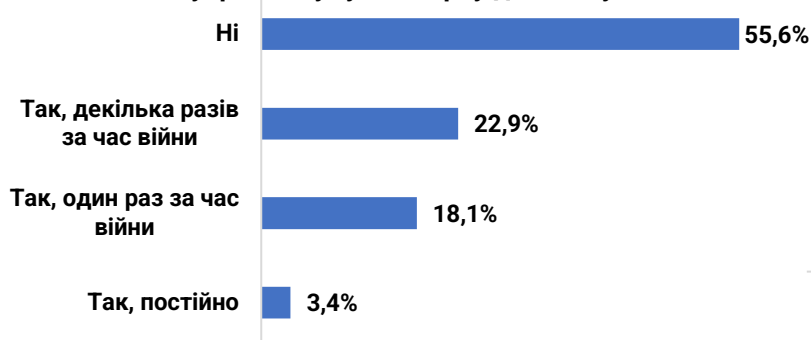
Чи є в вашому населеному пункті в продажу продукти з базового продовольчого кошику? (овочі, крупи, т.д.)

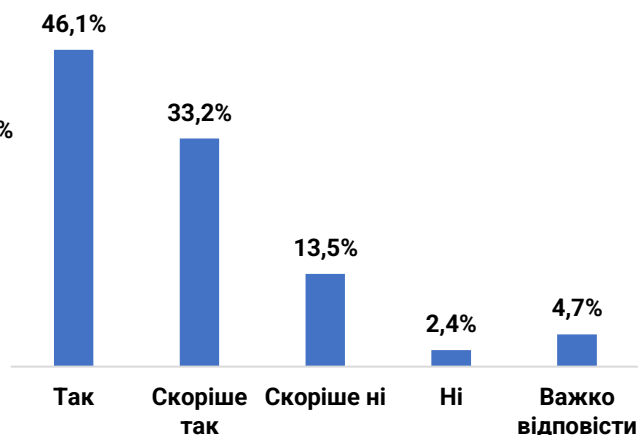
На сьогоднішній день в громадах частково відновлений доступ до базових продуктів харчування, проте суттєво зросла ціна на ці категорії товарів. Для більшості людей вони стали мало доступними.

На жаль більше половини опитаних відзначили, що в їх громадах люди не отримували жодного разу гуманітарну допомогу.

Чи отримують мешканці Вашої громади українську гуманітарну допомогу?

Чи є в вашому населеному пункті в продажу базові гігієнічні товари?

ВИСНОВКИ

Повномасштабна російська агресія докорінно змінила життя кожного українця. Сьогодні економіка та суспільне життя повністю спрямовано на захист держави та її виживання. П'ята частина території країни знаходяться в тимчасовій окупації, а південь та схід є суцільною лінією бойових дій. Поряд з військовими викликами постала загроза анексії території та переорієнтація мешканців на «російський» спосіб життя та мислення.

Після 6 місяців конфлікту, на жаль, не має чіткого розуміння ситуації на тимчасово окупованих територіях, а головне - відсутня модель супротиву окупації та збереження соціальних інституцій, які орієнтовані на Україну.

Проведене дослідження показало, що за таких короткий час розпочалася велика кількість деструктивних процесів на тимчасово окупованих територіях. Ми можемо констатувати гуманітарну кризу, руйнування бізнес інфраструктури, параліч медичної та освітньої сфер, тотальні репресії проукраїнсько налаштованого населення, цензура та контроль інформаційного простору. Але при цьому зберігається достатньо високий рівень патріотизму населення, політичних еліт та місцевого самоврядування, які продовжують чинити супротив окупантам.

В цих умовах, якщо не буде активізації військових дій з деокупації територій та системної інформаційної протидії російській пропаганді, є велика вірогідність, що в найближчі місяці процеси окупації будуть поглиблюватися, призводити до русифікації населення та розриву зв'язків з українським простором. Патріотичність населення повинна підтримуватися і ресурсно і інформаційно з боку української влади. Одним з головних факторів супротиву окупації є збереження комунікації з територіями та посилення інформаційного впливу на протипагу російській пропаганді. Ми повинні врахувати всі помилки, що призвели до успіху російської пропаганди на частині територій Луганської і Донецької областей та не допустити їх повторення в інших тимчасово окупованих регіонах України. Інформаційний супротив може не тільки суттєво загальмувати окупаційні процеси в Запорізькій, Херсонській, Харківській областях, а й стати переламною точкою в деокупації всієї території України включаючи Донецьку, Луганську області та Крим.